
Vědu „nevraždíme“, není tu jen akademie

Vědu „nevraždíme“, není tu jen akademie

PRAVO

23.7.2009, rubrika: Zpravodajství, strana: 7, autor: Jan Fischer

Na úterním happeningu členů a příznivců akademie věd, nazvaném Vražda české vědy, zaznělo na adresu vlády mnoho kritiky, řada nepravdivých argumentů a také nepodložených obvinění.

Nezaujatý a neinformovaný pozorovatel by z nich nabyl dojmu, že až dosud bylo všechno ohledně financování tuzemské vědy v pořádku, a nebyť současné úřednické vlády, která se z jakýchsi záhadných důvodů rozhodla zničit tuzemskou vědu a výzkum, bylo by tomu tak i nadále. Není to pravda!

Zastánci akademie věd tolik kritizovaný systém financování vědeckých institucí se neobjevil ze dne na den. Radikální reforma systému státní podpory vědy a výzkumu byla jednou z programových priorit předešlé vlády a jako taková se tato myšlenka těšila podpoře české vědecké obce.

Reforma se takřikajíc zhmotnila v návrhu novely zákona o podpoře výzkumu a vývoje. Akademie věd ČR, stejně jako další vědecké instituce, byla při přípravě novely tohoto zákona tzv. připomínkovým místem, a měla tudíž možnost se k návrhu zákona vyjádřit. Konkrétně připomínky akademie věd byly buď do vládního návrhu zapracovány, nebo od nich bylo akademií ustoupeno, každopádně zákon byl Topolánkově vládě předložen bez rozporů.

Odrazem toho byl i velmi hladký průběh projednávání zákona v parlamentu. Poslanecká sněmovna jej schválila bez politických rozepří většinou 131 hlasů (nešlo tedy jen o tehdy „vládní“ poslance, nýbrž podpora zákona byla napříč politickým spektrem), a Senát se zákonem dokonce ani nezabýval.

Podoba, jakou reforma financování vědy a výzkumu v současnosti nabyla – a to včetně následného rozhodnutí posílit aplikovaný výzkum na úkor výzkumu základního –, tedy není důsledkem rozhodování mé vlády, ale odrazem priorit a návrhů vlády předchozí. A z logiky věci pak plyne i to dnes možná nejpodstatnější: jakákoli zásadní změna tohoto systému může vzejít jedině od vlády budoucí, tedy vlády s dlouhodobým mandátem a standardní parlamentní podporou, nikoliv od přechodné vlády úřednické.

Vláda, jejímž jsem předsedou, se pohybuje mezi dvěma mantinely: prvním je zmíněný zákon o podpoře výzkumu a vývoje určující pravidla rozdělování státních peněz a druhým jsou ekonomické limity státního rozpočtu v době ekonomické krize.

Za této situace jsem stanovil, že výdaje státu na vědu a výzkum jako celek budou kráceny (proti jiným kapitolám rozpočtu) až jako poslední, respektive zůstanou na úrovni roku 2009.

A předpokládám, že i nekritičtí příznivci akademie budou souhlasit, že za takovéto konstelace je nutno všemi silami pečovat o to, aby omezené finanční zdroje přinášely maximální užitek. Jako člověk zabývající se statistikou dobře vím, že užitek nelze chápat jednorozměrně. Nesdílím tedy názor, že pokud je vědecký výzkum kvalitní, musí nutně přinášet v horizontu pouhých několika let kvantitativně měřitelný výnos.

Samozřejmě vím, že existují i vědecké oblasti, které takřikajíc patří do užšího rozměru pěstování národní kultury a jež se z principu nemohou rovnocenně prosadit v mezinárodním srovnání. Stát ostatně i proto nepodporuje vědu jen z přímočarých ekonomických důvodů, ale také jako nezbytnou součást všeobecné kulturní a duchovní úrovně země.

Nicméně současně musím říci i něco dalšího: není to pouze akademie věd, kdo v České republice představuje vědu a výzkum! Přestože postavení Akademie věd ČR jako správce vlastní rozpočtové kapitoly v posledních pěti letech výrazně zesílilo, je statistickým faktem, že rozsah výzkumu a jeho výsledky v institucích mimo ústavy akademie rostou rychleji. V letech 2005–2009 získala Akademie věd ČR z rozpočtu celkem 18,25 mld. korun, přičemž vysoké školy ve stejném období dostaly pouze 12,7 mld. korun. A výsledky? Například článků v prestižních světových časopisech publikovali vědci z akademie věd pouze 37 % z celkového počtu článků tuzemských autorů.

A u ostatních druhů výsledků vědeckého zkoumání je podíl akademie věd dokonce menší než třetinový. Tvrdit tedy, že zkrácení rozpočtu akademie je „vražda české vědy“, jak to volali účastníci úterního happeningu, je tedy nejen nevědecké, ale přímo zavádějící.

Vedení Akademie věd ČR požaduje zachování svého rozpočtu, respektive tvrdí, že chystané krácení tzv. institucionální části rozpočtu, tedy té části rozpočtu, kterou akademie dostává bez ohledu na to, jaké produkuje výsledky, je pro ni de facto likvidační. Nechám si pro sebe povzdech, že totéž slyším od zemědělců, od železničářů, od vojáků, hasičů,

lékařů a spousty dalších profesí, kde se bude muset v příštích letech státní rozpočet také radikálně snížit nebo alespoň změnit svoji strukturu.

Nejsem politik, svým vzděláním, osobnostním založením i způsobem uvažování patřím spíše mezi členy tuzemské vědecké komunity, ale v tomto jejich požadavku prostě nemohu nespokojeným akademikům vyhovět. Mimo jiné i proto, že za vymezený čas, který zbývá do voleb, už není možné změnit platná pravidla, na jejichž základě se státní podpora rozděluje. To není alibismus, to je realita.

Filozofie přerozdělování institucionálních prostředků podle dosažených výsledků jednotlivých ústavů či vysokých škol, jak ji připravila Rada vlády pro vědu a výzkum, je nepochybně správná, ale souhlasím, že stávající metodika vznikla v době, kdy se plánoval nárůst veřejných výdajů na vědu a výzkum. A v současné situaci, kdy naopak bude třeba šetřit, je tedy dvojnásobně nutné znovu se na parametry hodnotící metodiky podívat.

Osobně souhlasím i s tím, že Radu vlády pro vědu a výzkum je třeba v souladu s platným zákonem co nejdříve personálně obnovit, a to na základě průhledného veřejného výběru, a to tak, aby mezi jejími členy převažovaly uznávané vědecké osobnosti, doplněné neméně respektovanými osobnostmi z oblasti aplikovaného výzkumu.

Cílem však musí být naplňování záměrů reformy, tj. formulování a prosazování tvůrčího a podnětného prostředí pro dosahování vědecké excelence, a nikoli konzervace dosavadního stavu či jen mechanické rozdělování rozpočtových prostředků.

To všechno je možné a já jsem připraven příslušné procesy nastartovat a dohlížet, aby došlo k viditelnému pokroku. Stručně řečeno: s vládou i se mnou osobně je možné věcně jednat za jednacím stolem a hledat řešení, nebo lze demonstrovat a křičet, že vláda „vraždí českou vědu“. Každopádně není možné činit oboje současně.

(

Osobně souhlasím, že Radu vlády pro vědu a výzkum je třeba co nejdříve personálně obnovit, a to na základě průhledného veřejného výběru

Foto autor| Foto PRÁVO – Lukáš Táborský

O autorovij Jan Fischer, Autor je předseda vlády ČR)